

Μακεδονικά

Τόμ. 17, Αρ. 1 (1977)

Ένα φιρμάνι για την εκκλησία της Αγίας Παρασκευής της Μπαλάφτσας (Κοχλικό) Θεσσαλονίκης

Νίκος Β. Κοσμάς

doi: [10.12681/makedonika.376](https://doi.org/10.12681/makedonika.376)

Copyright © 2014, Νίκος Β. Κοσμάς

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κοσμάς Ν. Β. (1977). Ένα φιρμάνι για την εκκλησία της Αγίας Παρασκευής της Μπαλάφτσας (Κοχλικό) Θεσσαλονίκης. *Μακεδονικά*, 17(1), 411–413. <https://doi.org/10.12681/makedonika.376>

Ὁ μοναχὸς Γρηγόριος¹ βέβαια μπορεῖ νὰ ζοῦσε στὸ Ἅγιον Ὄρος, στὴν πατρίδα του ἢ ἀκόμη καὶ στὴν Κωνσταντινούπολη, ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ χειρόγραφο ἀγοράστηκε τὸ 1906 ἀπ' τοὺς Ρώσους, ποὺ ἦταν στὸ Ρωσικὸ Ἀρχαιολογικὸ Ἰνστιτούτο Κωνσταντινουπόλεως ἀποδεικνύει ἀκόμη μιὰ φορὰ ὅτι κολλυβαδικὰ κείμενα κυκλοφοροῦσαν ἔξω ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος².

Ἰδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Κ. ΠΑΠΟΥΛΙΔΗΣ

ΕΝΑ ΦΙΡΜΑΝΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΤΗΣ ΜΠΑΛΑΦΤΣΑΣ (ΚΟΛΧΙΚΟ) ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Τὸ φιρμάνι ποὺ δημοσιεύω παρακάτω³ ἀναφέρεται στὴν ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τοῦ χωριοῦ Μπαλάφτσα, τώρα Κολχικό, τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Εἶναι μιὰ διαμαρτυρία τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ μέσφ τοῦ μητροπολίτη Θεσσαλονίκης σχετικὰ μὲ τὶς συνηθισμένες καταπατήσεις ἐκκλησιῶν ἀπὸ τούρκους στρατιωτικούς.

Ἡ ὀρθὴ ὀνομασία τοῦ χωριοῦ εἶναι αὐτὴ ποὺ ἀναφέρεται στὸ φιρμάνι «Μπαλιφτσός». Ἐτεῖ ἀποκαλοῦνταν καὶ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν γύρω χωριῶν, Λαγκαδᾶ, Σωχοῦ, Ὅσσα, Προφήτη, Λητῆς. Τὸ ὄνομα «Μπαλάφτσα» ἐπικράτησε μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ 1912.

Τὸ φιρμάνι ποὺ ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸ σουλτάνο Μαχμούτ Β' (1808-1839) ἀπαγορεύει τὶς ἐπεμβάσεις καὶ τὶς βιαιοπραγίες τῶν κρατικῶν ὀργάνων στὶς ἐκκλησίες καὶ εἶναι στοιχεῖο χρήσιμο στὴν ἔρευνα τῶν προνομίων.

Τὸ φιρμάνι εἶναι πρωτότυπο (βλ. εἰκ. 1). Εἶναι γραμμένον μὲ μαύρη μελάνη σὲ χαρτί διαστάσεων 0,54 × 0,77μ. Διατηρεῖται σὲ ἀρκετὰ καλὴ κατάσταση. Μόνο σὲ τρία σημεῖα ποὺ διπλώνει εἶναι φαγωμένο. Στὴν πίσω ἐπιφάνεια, στὴν ἀρχή, ἔχει σημεῖωση δυσανάγνωστη. Πιο κάτω μὲ ἄλλη γραφὴ γράφει: «Φιρμάνι Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίας Παρασκευῆς Μπαλάφτσα νῦν Κολχικοῦ». Στὴ μέση ἔχει τὴν ὑπογραφή ἀξιωματοῦχοῦ.

Μαχμούτ, γιὸς τοῦ Ἀβδούλ Χαμίτ⁴, πάντοτε νικητῆς.

Ὁ ἐνδοξότατος τῶν μουσουλμάνων κριτῶν, ὁ κάλλιστος τῶν μονοθεϊστῶν, τὸ μεταλλεῖο σοφίας καὶ ὀρθολογισμοῦ, αὐτὸς ποὺ ὑψώνει τὶς σημαίες τοῦ Ἱεροῦ νόμου καὶ τῆς θεησκείας, ὁ κληρονόμος τῶν γνώσεων τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἀπεισταλμένων τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ποὺ τοῦ ἀνήκει ἡ μεγάλη εὐσπλαχνία τοῦ ἀρωγοῦ Βασιλιᾶ, ὁ κούριός μας, ὁ καλὸς τῆς Θεσσαλονίκης, ἂς ἀξήθοῦν οἱ ἀρετές του.

Μόλις φτάση ἡ αὐτοκρατορικὴ ὑψηλὴ γραφὴ, ἂς γίνη γνωστὸ ὅτι⁵... ἡ σύνοδος τῶν μητροπολιτῶν ποὺ διαμένει στὴν εὐδαίμονα πρωτεύουσά μου ἐπέβαλε στὸ αὐτοκρατορικὸ μου Ντιβάνι αἴτηση σφραγισμένη. Τὸ περιεχόμενό της κάνει γνωστὰ τὰ ἑξῆς: σύμφωνα

1. Πρβλ. στὸ φ. 1: «...ἐκ πατρίδος Μολδαβίας...»

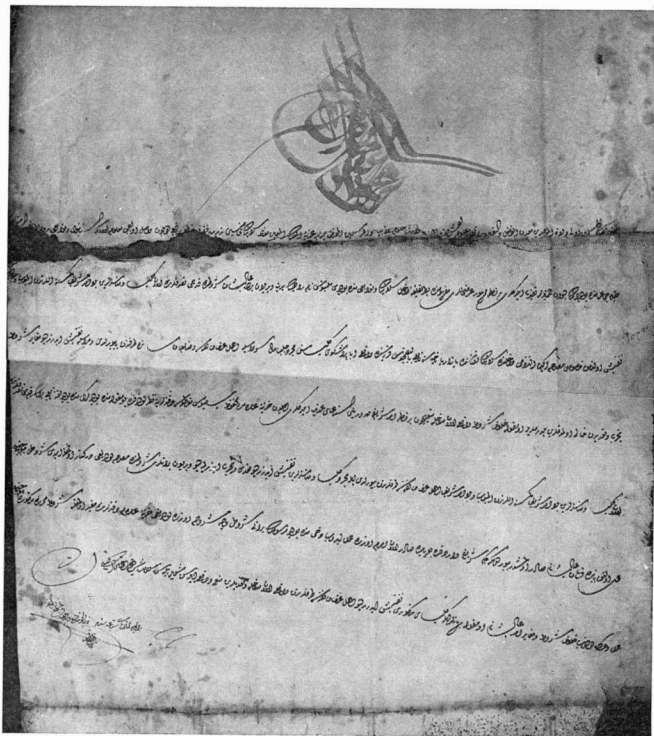
2. Γιὰ περισσότερα βλ. Κ. Κ. Παπουλίδης, Τὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων, ἔ.ἀ., σ. 84-94.

3. Τὸ φιρμάνι, ποὺ τὸ ἔχω καταθέσει στὸ Ἀρχεῖο χειρογράφων τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, τὸ ἔχει μεταφράσει ὁ Διευθυντῆς τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχεῖου Μακεδονίας κ. Βασίλης Δημητριάδης, τὸν ὁποῖο εὐχαριστῶ θερμὰ καὶ ἀπὸ δῶ.

4. Μαχμούτ Β' 1223(1808)-1255(1839).

5. Τὸ κείμενο κατεστραμμένο.

μέ τὸ ὑψηλὸ μπεράτι ποῦ εἶχε δοθῆ στὰ χέρια τοῦ μητροπολίτη Θεσσαλονίκης καὶ περιχώρων, μοναχοῦ ὀνόματι Μελετίου, ὑπαγομένου στὸ Πατριαρχεῖο, καθορίζεται ρητὰ νὰ μὴ παίρνη κανεὶς χωρὶς τιμημένο διάταγμα ἀπὸ τὰ χέρια του τὶς ἐκκλησίες καὶ τὰ μοναστήρια ποῦ ἀπὸ παλιὰ ἔχει στὴν κατοχὴ του, καὶ νὰ μὴν τὶς ἐπιβεωρή χωρὶς τιμημένο διάταγμα.

Εἰκ. 1. Τὸ πρωτότυπο τοῦ φημιανίου

Ἀντίθετα ὁμως πρὸς τὶς διατάξεις, ἡ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ποῦ βρίσκεται στὸ χωριὸ Balıfcoş, ὑποκείμενο στὸ δήμο¹ Παζαριὰ τοῦ Καζᾶ Θεσσαλονίκης καὶ βρίσκεται μέσα στὴ δικαιοδοσία του, δὲν εἶναι ἀπαλλαγμένη ἀπὸ καταπιέσεις καὶ βιαιοπραγίες ἐκ μέρους κρατικῶν ὀργάνων καὶ ἄλλων ἀξιωματοῦχων (ποῦ ἐνεργοῦν) ἀπὸ ἀπλή πλεονεξία λέ-

1. Τουρκικὰ «Ναχιγιέ».

γοντας «έκτελοῦμε επιθεώρηση με μπουγιουρουλντί¹ και έπειτα από ἀλληλογραφίαν² γι' αὐτό ζήτησε τὴν ἔκδοση ὑψηλῆς μου διαταγῆς γιὰ ν' ἀπαγορευθῆ ἡ ἐπέμβαση, ποὺ συμβαίνει ἀντίθετα με τὶς διατάξεις πάνω στο ζήτημα αὐτό. Γιὰ τὸ λόγο αὐτό: ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐξέλεξη τῶν κατ' ἀποκοπή³ βιβλίων τῶν ἐπισκόπων, ποὺ φυλλάγονται στὸ αὐτοκρατορικό μου θησαυροφυλάκιο, καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωση στὸ περιθώριο διὰ περιλαμβάνεται στὶς διατάξεις τῶν μερατιῶν ποὺ ἔχουν δοθῆ, τὶς ἐκκλησίες καὶ τὰ μοναστήρια ποὺ ἔχουν ἐπικυρωθῆ με παλιὸ μερατίο διὰ βρισκονται στὴ δικαιοδοσία τῶν μητροπολιτῶν καὶ νὰ μὴν τὶς παίρῃ χωρὶς ὑψηλὴ διαταγὴ ἀπὸ τὰ χέρια του καὶ κανένα ἀπὸ τὰ κρατικὰ ὄργανα χωρὶς ὑψηλὴ διαταγὴ νὰ μὴν τὶς καταπατῆ ἢ βιοαποραγῆ λέγοντας «έκτελοῦμε ἀπλῶς ἐπιθεώρηση τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν μοναστηριῶν με μπουγιουρουλντί», τώρα ἐξεδόθη ὑψηλὸ μου φερμάνι νὰ ἐνεργῆται σύμφωνα με τὶς διατάξεις⁴ διέταξα μὲ μὴν φράση τὸ τιμημένο μου διάταγμα, νὰ ἐνεργῆς πάνω στὸ ζήτημα αὐτὸ σύμφωνα με τὴ διαταγὴ μου ποὺ ἔχει ἐκδοθῆ. Ἐπειδὴ στὰ τεφτέρια τοῦ αὐτοκρατορικοῦ μου θησαυροφυλακίου δηλώνονται σύμφωνα με τὸν τρόπο ποὺ ἀναφέρθηκε παραπάνω οἱ διατάξεις τοῦ μερατιοῦ γιὰ τὸν παραπάνω ἀναφερόμενο μητροπολίτη, σύμφωνα με τὶς παραπάνω ἀναγραφόμενες διατάξεις νὰ ἐνεργῆς καὶ νὰ κινήσῃ πάνω στὸ ζήτημα αὐτὸ νὰ ἀπαγορεύῃ καὶ νὰ ἐμποδίζῃς τὶς ἐπεμβάσεις καὶ βιοαποραγῆς ποὺ συμβαίνουν ἐκ μέρους τῶν κρατικῶν ὀργάνων, με τὶς δικαιολογίες, διὰ ἐκτελοῦν ἐπιθεώρηση τῆς παραπάνω ἐκκλησίας, ἀντίθετα με τὶς διατάξεις καὶ ἀντίθετα με τὴν ὑψηλὴ μου διαταγὴ. Αὐτὰ νὰ ἔχῃς ἐπόψη⁵ νὰ πιστεύῃς στὸ τιμημένο μου σύμβολο.

Γράφτηκε τὴν δέκατη τρίτη μέρα τοῦ ἑνδοξοῦ μήνα Ζιλχιτζέ τοῦ ἔτους 1249⁶.

Στὴν ἔδρα τῆς Κωνσταντινουπόλης.

Με τὸ παραπάνω φερμάνι διαπιστώνονται:

Ἡ παραχώρηση προνομίων στὴν ἐκκλησία, ποὺ δὲν ἦταν ἄλλα ἀπὸ τὸ «ἀφορολόγητον», τὸ «ἀδειάσειστον» καὶ τὸ ἀπαρβίαστον⁴. Τὰ προνόμια αὐτὰ παραχωροῦνται καὶ στοὺς μητροπολίτες με ἐπίσημα ἔγγραφα, βεράτια.

Τὸ φερμάνι εἶναι κί ἕνα στοιχεῖο στὴν ἐξέλιξη τῶν προνομίων, ἂν δηλαδὴ αὐξήθηκαν ἢ μειώθηκαν στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου ἢ στὴν ἐκρηξὴ τῆς ἐπανάστασης.

Τὸ συμπέρασμα εἶναι διὰ τὰ προνόμια διατηρήθηκαν, ὅπως δόθηκαν ἀρχικὰ με τὴν ἄνοδο τοῦ Γενναδίου στὸν πατριαρχικὸ θρόνο.

Παρ' ὅλα τὰ προνόμια ὅμως οἱ καταπιέσεις καὶ οἱ βιοαποραγῆς τῶν κρατικῶν ὀργάνων καὶ τῶν ἄλλων ἀξιοματούχων με τὸ πρόσχημα τῆς ἐπιθεώρησης ἦταν φαινόμενο συχνὸ στὰ τετρακόσια χρόνια τῆς σκλαβιάς. Οἱ αὐθαιρεσίες ὄθησαν πολλοὺς Χριστιανοὺς στὸν ἐξισλαμισμό καὶ τὴν ἐκκλησία σὲ συνεργασία με τὸν δυνάστη γιὰ τὴ σωτηρία τῶν Χριστιανῶν καὶ τῆς ὀρθόδοξης πίστεως.

Στὸ φερμάνι ἢ σύνοδος τῶν μητροπολιτῶν τῆς Κωνσταντινουπόλης ὕστερα ἀπὸ συνενόηση με τὸ σουλτάνο πετυχαίνει τὴν ἔκδοση βερατιοῦ γιὰ τὴν ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τοῦ χωριοῦ Μπαλάφτσα.

ΝΙΚΟΣ Β. ΚΟΣΜΑΣ

1. Διαταγὴ ποὺ ἐκδίδεται ἀπὸ ἕνα μεπηλέρμπεη.

2. Τουρκικὰ «Μουκατὰ ἄ».

3. 12 Ἀπριλίου 1834.

4. Βλ. Σφραντζῆς, ἔκδ. Βόννης, σ. 308, Νικ. Γωμάδακης, Περί ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453). Συναγωγὴ κειμένων μετὰ προλόγον καὶ βιογραφικῶν μελετημάτων περὶ τῶν τεσσάρων ἱστοριογράφων, Ἀθῆναι 1953, σ. 156-157 καὶ 162-163, L. Petit - X. A. Sideridis - M. J u g i e, Γεωργίου τοῦ Σχολαρίου ἅπαντα τὰ εὐρισκόμενα, Paris 1928-1937, τ. 4, σ. 266.